

INSONLAR TURMUSH TARZI VA RIVOJLANISHIDA FALSAFIY QARASHLARNING AHAMIYATI

Eshanova Gulchexraxon Numonovna

Nizomiy nomidagi

Toshkent davlat pedagogika universiteti dotsenti,
falsafa fanlari nomzodi

Email: eshanova2021@gmail.com

Annotatsiya: Tarix davomida insoniyat hayotning asosiy masalalari, masalan, mavjudligining maqsadi va ma'nosi haqida o'ylagan. Bunday so'rovlar falsafiy qarashlarning paydo bo'lishiga turtki bo'ldi, ular orqali odamlar o'zlarining turmush tarzini shakllantiradilar va dunyoning murakkabliklarida harakat qiladilar. Ushbu maqolada turli falsafiy qarashlarni va ularning shaxsning fikri, harakatlari va rivojlanishiga ta'sirini o'rganib, inson tajribasida falsafiy fikrning ahamiyatini chuqurroq tushunish mumkin.

Kalit so'zlar: falsafiy qarashlar, inson faoliyati, qadimgi yunon va rim mutafakkirlari, diniy va dunyoviy ilmlar,

Аннотация: На протяжении всей истории человечество задумывалось над главными вопросами жизни, такими как цель и смысл существования. Подобные исследования привели к появлению философских взглядов, с помощью которых люди формируют свой образ жизни и ориентируются в сложностях мира. В данной статье рассматриваются различные философские взгляды и их влияние на мысли, действия и развитие личности, а также обеспечивается более глубокое понимание важности философской мысли в человеческом опыте.

Ключевые слова: философские взгляды, человеческая деятельность, древнегреческие и римские мыслители, религиозные и светские науки,

Abstract: Throughout history, mankind has thought about the main questions of life, such as the purpose and meaning of existence. Such inquiries have prompted the emergence of philosophical views through which people shape their lifestyles and navigate the complexities of the world. This article examines various philosophical views and their impact on the thoughts, actions, and development of

the individual to gain a deeper understanding of the importance of philosophical thought in the human experience.

Key words: philosophical views, human activity, ancient Greek and Roman thinkers, religious and secular sciences,

Kirish: Falsafiy qarashlar shaxsning turmush tarzi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu qarashlar odamlarga atrofdagi dunyoni talqin qilish va tushunish uchun asos yaratadi. Misol uchun, utilitar nuqtai nazarni qabul qilgan kishi kattaroq yaxshilikni birinchi o'ringa qo'yishi va o'z qarorlari va harakatlarida umumiy baxtni maksimal darajada oshirishga asoslanishi mumkin. Boshqa tomondan, ekzistensialistik e'tiqodlarga amal qilgan kishi shaxsiy erkinlik va shaxsiy mas'uliyatga e'tibor qaratishi mumkin. Ushbu falsafiy qarashlar nafaqat insonning qadriyatlarini va e'tiqodlarini bildiradi, balki hayot davomida harakatlanayotganda uning xattiharakati, qaror qabul qilishi va umumiy rivojlanishini ham shakllantiradi. Eng ko'zga ko'ringan falsafiy qarashlardan biri bu ekzistensializm bo'lib, u o'z hayotida ma'no yaratishda shaxsning erkinligi va mas'uliyatini ta'kidlaydi. Ekzistensialistlarning ta'kidlashicha, odamlar tanlov qilish va taqdirini shakllantirish vakolatiga ega. Yana bir nuqtai nazar - utilitarizm bo'lib, u eng ko'p odamlar uchun eng ko'p baxt yoki zavq olishga qaratilgan. Utilitar mutafakkirlar umumiy farovonlikni maksimal darajada oshiradigan va azob-uqubatlarni kamaytiradigan harakatlarni himoya qiladilar. Uchinchi nuqtai nazar - stoitsizm bo'lib, u odamlarni o'zlari nazorat qila olmaydigan narsalarni qabul qilish va ular o'zgartirishi mumkin bo'lgan narsalarga qaratish orqali ichki barqarorlik va xotirjamlikni rivojlantirishga undaydi. Ushbu falsafiy qarashlarning har biri inson mavjudligining turli jihatlarini haqida qimmatli fikrlarni taqdim etadi, bu esa odamlarga hayotning murakkabliklariga yaqinlashish uchun turli doiralarni taqdim etadi. Bundan tashqari, falsafiy qarashlar insonning turmush tarzi va shaxsiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Falsafiy izlanishlar orqali insonlar o'z e'tiqodlari va qadriyatlarini chuqurroq anglash imkonini beruvchi o'z atrofidagi dunyoni tanqidiy tahlil qilish va so'roq qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu o'z-o'zini aks ettirish va introspektsiya shaxsiy o'sishga va o'ziga xos nuqtai nazarni rivojlantirishga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, falsafiy qarashlar odamlarni axloqiy mulohazalar bilan shug'ullanishga undaydi, ularga ongli qarorlar qabul qilish va hayotning turli jabhalarida mas'uliyat bilan harakat qilish imkonini beradi. Bundan tashqari, falsafiy qarashlar odamlarga maqsad va ma'no tuyg'usini beradi,

ularga hayotning murakkabligini yanada aniqroq va hissiy aql bilan boshqarishga imkon beradi. Umuman olganda, falsafiy qarashlarni hayot tarziga kiritish shaxsiy o‘‘sish, axloqiy qarorlar qabul qilish va umumiy farovonlikka katta ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Asosiy qism: Falsafiy qarashlar shaxsning voqelik, bilim va qadriyatlarning asosiy mohiyatiga nisbatan nuqtai nazari va tushunchasini bildiradi. Bu qarashlar dunyoning turli talqinlarini taklif qiluvchi ratsionalizm, empirizm va ekzistensializm kabi turli falsafiy nazariyalar tomonidan shakllantiriladi. Bundan tashqari, falsafiy qarashlar insonning e‘tiqod tizimi va axloqiy va axloqiy masalalarga munosabatini ham o‘z ichiga oladi. Ular odamlarga dunyoni tushunish va ularning harakatlari va qarorlarini boshqarish uchun asos yaratadi. Qolaversa, falsafiy qarashlar shaxsning qadriyatlari, tamoyillari va hayotga bo‘lgan qarashlariga ta‘sir etib, uning turmush tarzi va rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Falsafadagi turli tafakkur maktablari odamlarning dunyoni idrok etish usullarini va undagi o‘rnini shakllantirgan. Eng nufuzli maktablardan biri ratsionalizm bo‘lib, u bilimga erishishda aql va mantiqning muhimligini ta‘kidlaydi. Yana bir muhim maktab - empirizm bo‘lib, u bilim hissiy tajribalardan kelib chiqadi. Ekzistensializm esa asosiy e‘tiborni shaxsning erkinligi va o‘z hayotida mazmun yaratishdagi mas‘uliyatiga qaratadi. Boshqa tafakkur maktablariga amaliy oqibatlariga urg‘u beruvchi pragmatizm va g‘oya va tushunchalarning ahamiyatini ko‘rsatuvchi idealizm kiradi. Ushbu turli xil tafakkur maktablari odamlarga hayotlarini boshqarish va dunyo haqidagi tushunchalarini shakllantirish uchun turli xil nuqtai nazar va falsafalarni taqdim etadi.

Tanqidiy fikrlash va savol-javob har tomonlama rivojlangan istiqbolni shakllantirish va shaxsiy va intellektual o‘‘sishni rivojlantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Axborotni tahlil qilish va baholash orqali odamlar ongli qarorlar qabul qilishlari, oldindan o‘ylangan fikrlarga qarshi turishlari va muqobil nuqtai nazarlarni ko‘rib chiqishlari mumkin. Bu jarayon odamlarga dunyo haqidagi o‘ziga xos tushunchalarini rivojlantirish imkonini beradi, intellektual mustaqillik va ijodkorlikni rivojlantiradi. Bundan tashqari, tanqidiy fikrlash odamlarni murakkab masalalar bilan faol shug‘ullanishga va bilimlarni izlashga undaydi, bu esa yanada kengroq va har tomonlama rivojlangan o‘zini o‘zi anglashni rivojlantirishga imkon beradi. Axborotning haddan tashqari yuklanishi davrida axborotni so‘roq qilish va

tanqidiy baholash qobiliyati zamonaviy jamiyatning murakkabliklarida harakat qilish uchun zarur bo‘ladi.

Muhokama: Falsafiy qarashlarning axloqiy ta’siri shaxslarni axloqiy jihatdan to‘g‘ri qaror qabul qilishga yo‘naltirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Masalan, utilitar nuqtai nazarga qo‘shilgan shaxs eng ko‘p odamlar uchun umumiy baxtni maksimal darajada oshiradigan harakatlarni birinchi o‘ringa qo‘yishi mumkin. Ushbu nuqtai nazar harakatning oqibatlariga oid axloqiy savollarni tug‘diradi, chunki u olib kelishi mumkin bo‘lgan zarar yoki foydani hisobga olishni talab qiladi. Bundan tashqari, axloqiy oqibatlar, shuningdek, falsafiy qarashlarning boshqalarga bo‘lgan munosabatiga qanday ta’sir qilishiga ham taalluqlidir, chunki ma’lum nuqtai nazarlar barcha shaxslarning qadr-qimmatini va qadr-qimmatini ta’kidlashi mumkin. Shu tariqa, falsafiy qarashlar shaxsning axloqiy kompasini shakllantirishda, uning boshqalarga nisbatan xulq-atvoriga ta’sir etishda katta rol o‘ynaydi.

Shaxsiy qadriyatlarga va qaror qabul qilishga ta’siri.

Falsafiy qarashlar muhim ta’sir ko‘rsatadigan asosiy sohalardan biri bu shaxsiy qadriyatlar va qaror qabul qilishdir. Bizning shaxsiy qadriyatlarimiz biz ega bo‘lgan e’tiqod va tamoyillar va biz qo‘shadigan falsafiy qarashlarimiz bilan shakllanadi. Masalan, utilitar nuqtai nazarni qabul qiladigan shaxslar qaror qabul qilishda jamiyatning umumiy farovonligini birinchi o‘ringa qo‘yishi mumkin, deontologik axloqqa rioya qiluvchilar esa axloqiy burch va majburiyatlarni hurmat qilishni birinchi o‘ringa qo‘yishi mumkin. Ushbu falsafiy qarashlar bizning qaror qabul qilish jarayonlarimizga ma’lumot beradi va hayotimizning turli jabhalarida, jumladan, munosabatlar kemalari, martaba yo‘llari va axloqiy dilemmalar bo‘yicha qilgan tanlovimizga katta ta’sir ko‘rsatadi. Oxir oqibat, falsafiy qarashlarimizdan xabardor bo‘lish bizga o‘zimizni yaxshiroq tushunish va qadriyatlarimizga mos keladigan ko‘proq ongli qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Axloqiy xulq-atvor va axloqiy tanlovlarni shakllantirishdagi roli.

Falsafiy qarashlar tanqidiy fikrlash va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishdan tashqari, axloqiy xatti-harakatlar va axloqiy tanlovlarni shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Chuqur ildiz otgan e’tiqod va taxminlarni o‘rganish va shubha ostiga qo‘yish orqali odamlar kuchli axloqiy kompasni rivojlantira oladi va ongli qarorlar qabul qiladi. Falsafiy qarashlar axloqiy dilemmalar haqida fikr yuritish va harakatlarimiz oqibatlarini baholash uchun asos yaratadi. Bundan tashqari, ular odamlarni ezgu hayot kechirishga undaydi va halollik, adolat va mehr-shafqat kabi

qadriyatlarni birinchi o‘ringa qo‘yadi. Falsafiy nuqtai nazarlarni kundalik hayotga integratsiyalashgan holda, odamlar murakkab axloqiy manzarada harakat qilishlari mumkin, bu esa yanada axloqiy va qoniqarli mavjudotga olib keladi.

Shaxsiy munosabatlarga ta‘siri.

Falsafiy qarashlar shaxsning shaxsiy e‘tiqodi va qadriyatlarini shakllantirishdan tashqari, shaxsiy munosabatlarga ham sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Shaxslarning dunyoni idrok etishi, axloqni tushunishi va qaror qabul qilishga yondashuvi ularning boshqalar bilan qanday munosabatda bo‘lishiga va aloqalarni o‘rnatishiga katta ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Masalan, utilitar falsafaga ergashadigan kishi shaxslararo munosabatlarda guruhning umumiy baxtini birinchi o‘ringa qo‘yishi mumkin, deontologik axloq izdoshi esa shaxsiy burch va majburiyatlarini bajarishni birinchi o‘ringa qo‘yishi mumkin. Bu turlicha qarashlar falsafiy qarashlarning uyg‘unligiga qarab to‘qnashuvlar yoki uyg‘un munosabatlarga olib kelishi mumkin. Shunday qilib, shaxsiy munosabatlar dinamikasi va natijalarini shakllantirishda falsafiy qarashlar hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Falsafiy qarashlar insonning turmush tarzi va shaxsiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ular dunyoni tushunish, ularning harakatlari va qaror qabul qilish jarayonlarini boshqarish uchun asos yaratadi. Turli falsafiy tushunchalar bilan shug‘ullanib, odamlar hukmron jamiyat normalarini tanqidiy tahlil qilish va shubha ostiga qo‘yish vositalari bilan jihozlangan bo‘lib, ularga tekshirilgan hayot kechirishga yordam beradi. Bundan tashqari, falsafiy qarashlar introspektsiya va introspektsiyani rag‘batlantiradi, shaxsiy o‘sishni va o‘z-o‘zini anglashni rag‘batlantiradi. Falsafiy izlanishlar orqali insonlar o‘zlarining qadriyatlari, e‘tiqodlari va munosabatlari haqida fikr yurita oladilar, bu esa pirovardida o‘zini-o‘zi takomillashtirishga va dunyodagi o‘z o‘rnini yaxshiroq tushunishga olib keladi. Pirovardida, falsafiy qarashlarni qabul qilish kishilar hayotini boyitadi, ularning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, falsafiy qarashlar shaxsning turmush tarzi va rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynashi aniq. Falsafiy nuqtai nazarni qabul qilish orqali odamlar o‘zlarini va atrofidagi dunyoni chuqurroq tushunishlari mumkin. Tanqidiy fikrlash va mulohaza yuritish orqali falsafiy qarashlar odamlarga ijtimoiy normalar va qadriyatlarga shubha qilish imkonini beradi, bu esa shaxsiy o‘sish va o‘zini o‘zi anglash imkonini beradi. Bundan tashqari, falsafiy qarashlar ochiq fikrlilik, hamdardlik va bag‘rikenglikni rag‘batlantiradi, yanada mehribon va

tushunadigan jamiyatni rivojlantiradi. Borgan sari murakkablashib borayotgan dunyoda falsafiy qarashlar odamlarga axloqiy dilemmalarni hal qilish va ongli qarorlar qabul qilish uchun zarur vositalarni taqdim etadi. Shu sababli, odamlar o‘z hayotlariga falsafiy nuqtai nazarlarni kiritishlari shart, chunki bu shaxsiy rivojlanishga katta ta’sir ko‘rsatishi va yanada uyg‘unroq jamiyatga hissa qo‘shishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Appiah, K. A. (2008). Experiments in ethics. Harvard University Press.
2. Blackburn, S. (2008). Think: A compelling introduction to philosophy. Oxford University Press.
3. Frankfurt, H. G. (1988). The importance of what we care about: Philosophical essays. Cambridge University Press.
4. Nagel, T. (1986). The view from nowhere. Oxford University Press.
5. Nussbaum, M. C. (1990). Love's knowledge: Essays on philosophy and literature. Oxford University Press.
6. Palmer, M. (2014). Moral problems: A coursebook for schools and colleges. Cambridge University Press.
7. Pritchard, D. (2009). What is this thing called knowledge?. Routledge.
8. Rowling, J.K. (2008). A Philosophy of Education: Book of Readings. Dordrecht: Springer.
9. Singer, P. (2011). Practical ethics. Cambridge University Press.
10. Solomon, R. C. (2012). Living free: The ultimate guide to living a healthy, wealthy, and meaningful life. Oxford University Press

---

Research Science and Innovation House